

blizo 6 funtov vode vreti začelo. Po tem takem lahko zapopademo, koliko toplote bjar poleti svoji okolici odvzame, kako jo tedaj tudi o vročem poletji hladi. To spričujejo neoveržljivo vsake natoroznanske bukve; podnebje okoljščine mnogih dežel jih pa praktično poterdujejo. Angležka dežela, na primer, leži bolj proti severju kakor mi, je pa z morjem obdana, in za tega voljo ima tako pohlevno podnebje, da ondi kmetovavci sred zime orati morejo; bodeča palma, ktera pri nas vsako zimo pozebe, je na Angležkem navadno germovje. Nasproti je pa ondi poletje le srednje gorko; vinska terta spešno zeleni in raste, toda grojzdje nikdar ne dozori. Vse dežele, kjer je veliko vodá, imajo sploh mehko zimo pa merzlo poletje; v suhih deželah je ravno narobe.

Brez vode nič ne raste. Kjer ni vodá, se morajo kmetovavci le samo na vreme zanašati. Če ene tedne ni dežja, je zemlja suha kakor pepél, in vse, kar nima prav dolgih korenik, kakor nemška in turška detelja, se posuši. Če so pa blizo vode, je zrak vedno nekoliko vlažen in zemlja se le počasi posuši; v takih krajih tudi bolj pogostoma dežuje, in če bi tudi poredkoma deževalo, so pa noči prav rosne. Ondi, kjer so noči vlažne, da meglo napravljajo, se ni slane bati.

(Dal. sl.)

Kogri (Cogrü) — nova znajdba

za motno vino, olje in druge kalne reči.

Če je vino, ol, olje, kava, jesih ali kakoršno koli blago kalno ali môtno, se ne ceni tako, kakor če je čisto in bistro; naj je stvar sicer še tako dobra, to ji je vendar napaka, ako ni čista kakor bi imela biti. Naše vina so rade môtne, in znano je, da avstrijske vina sploh so v buteljah malokdaj brez gošave na dnu, kar se pa pri francozkih in rajnskih vinih nikoli ne nahaja. Od kod to izvira, ni namen naš, tukaj preiskovati; ker pa je tako, hočemo le novo čistilo našim bravcom razglasiti, ktero presega dozdej znane čiščence in za ktero je iznajdenik v Ljubljani nedavnej cesarski privilegij dobil. Ta čiščenec (Klärungsmittel) se imenuje Kogri (Cogrü). Verjetni možje, ki so to čistilo sami skusili, nas zagotovljajo, da ni baharija, ako se reče, da so poprej motne vina čiste kot ribje oko, in da olje, očiščeno s tem čiščencem, je tako bistro, da skoz polno steklenico olja lahko pismo bereš. Kaj ne, da je to kaj? Kdor vé, kako sila težko je olje čistiti, se bo čudil nad Kogri-om, ki je morebiti edino čistilo za olje.

In pri vsem tem ne zgubi ne vino, ne olje, ne ol, ne kava, ne mervice svoje prejšne dobrote. Razun tega je to čistilo dober kup, in vsak ga lahko rabi. Vizji mehur (Hausenblase) je znano dobro čistilo, pa je dolgočasno, — tudi sol čisti, tudi jajca čistijo, — pa sol in jajca naj ostanejo kuharcam.

Kako se ta čiščenec rabi, razlaga njemu pridjani poduk; koliko ga je za to ali uno robo treba, bo menda vsak lahko zadel; mi mu tega tù na drobno povedati ne moremo, ker še Kogria nismo skusili, ampak ga le hvalimo na besedo verjetnih mož. Vidili pa smo ga, in našim bravcom le toliko povedati moremo, da je na drobno zrezani mreenci vizjega mehurja nekoliko podobna, zlo rahla in čedna stvar.

Dobiva se v manjših in večjih zvezkih po 10 in 50 novih kraje. v Ljubljani v gosp. Klebelnovi in Bednarcovi štacuni.

Svila.

(Konec.)

Toda ravno zdaj, ko bi vsak mislil, da gosenca že dolgega žrenja trudna počiva, da spi ali je že celó merta, se pod terdo lupino puže — tako se namreč gosenca v tem stanu imenuje — čudne reči ž njo godé. V štirinajstih dneh lep metulj iz kokona prileze, v kterega se je bila gosenca zapredla. Na glavi se mu bliskate dve veliki očesi, dve kocasti tipavnicí od njega visite, v mehko kožuhovino

ima život oblečen; štiri perutnice ima za letanje in šest nog za tekanje in sejo. Vse to kaže, da je namenjen, se v gorkem zraku v čisti božji sapi razveseljevati! Kako pa je prišel iz meha — iz ječe, v kateri je bil zapert? Njegove noge so preslabe, da bi stoterikrat prepleteno nit ž njimi pretergal; zób kar nima, in jeziček, ki ga ima, ni za drugo rabo, kakor zato, da med iz cvetlic serka. Gotovo bi bil moral v ječi, ktero si je sam napravil, poginiti, ako bi mu Bog ne bil drugač pomagal. Iz svilnatega soka je gosenca meh napredla; ostala ji je pa še druga mokrota, ktero je dozdej metulj v sebi ohranil. Kadar se je bil zgodil, je mokroto od sebe spustil in ona je pregrizla prejo in je jetniku vrata odperla, skoz ktero je ročno izferčal.

Le malo svilnim metuljem, ktere pri nas po hišah redimo, se to veselje pušča, ker luknja, skoz ktero metulj iz tamne ječe zbeži, prejo razterga in jo pokvari, da ni za rabo. Metulji, ki izferčé, se kmalo sparijo, in babcice položijo po tri do pet sto jajčic na vejice murbnih dreves, ali kjer se po hišah redé, na platno ali papir, in iz teh jajčic se spet gosencice izvalé. Druge puže pa z vročino umoré; tankega konca poišejo, in več nitok vkup v močno nit spredejo in v štrene zvjó, ktere barvajo, ter drage svilnate oblačila, lepe rute in pisane trake iz njih delajo.

Tako se je napravila svila iz gosencnega svilnatega soka, ta sok iz murbnega perja, to pa iz zemlje, zraka in vode — toraj je draga svila postala iz zemlje, zraka in vode s pomočjo dveh zernic murbnega semena in metuljevega jajčka.

Svilni metulj ni tako lep, kot so drugi metulji. Po životu je sivkastorjav z malo bolj tamnim pasom, le njegove perutnice so malo pisane. Nihče bi metulju ne verjel, da kot gosenca tako lepe drage niti prede. Dasiravno pa je tako maloviden, vendar ljudje nobenega plemena metuljev tako ne čisljajo, kakor svilne metulje; njim zidajo hiše in sobe, njim drevésa sadé, celó življenje so nekdej zavolj njih v nevarnost postavljali, kar nam zgodovina starih časov pripoveduje.

Svila je bila nekdej tako draga, da celó neki rimski cesar, ki je bil gotovo najimenitniši mož v celem cesarstvu, cesarici ni bil v stanu svilnatega oblačila napraviti, kakor koli nadležno ga je za-nj prosila. Vzrok tega pa je bil, ker so svilo samo v silno daljni deželi Kini pridelovali, in je drugod ni bilo dobiti. Pri nas še zdaj svilne gosence in metulji pod milim nebom ne živé, temuč jih moremo le v gorkih hišah rediti. Ravno tako tudi murb ni bilo pri nas, in so iz družih krajev k nam prinesene bile. Kitajci pa so imeli svilnih gosenc in murb na kupe, in ker je v njih deželi vedno gorko, jim ni bilo treba hiš za-nje delati in so le poleti in pozimi kokone z murb nabirali in svilo iz njih delali. Prodajali so jo, kakor je bilo že rečeno, silno drago, in da bi jim noben drug narod dobička ne kratil, je neki cesar zapovedal, da se mora vsak, kdorkoli iz dežele gré, natanko preiskati, ali ne nese morde svilnih metuljev, puž, gosenc ali jajčic sabo, in da se ima vsak, pri kterem bi se kaj tacega najdló, precej umoriti. Tako se dolgo ni nikomur posrečilo, svilnih čerčev iz Kitajskega unesti. Poslednjič sta si dva duhovna, ki sta bila na Kitajsko sveto vero označovat prišla, in sta po deželi sém ter tjé hodé dobro spazila, kako se mora s svilnimi čerčev ravhati in svila pridelovati, serce storila, ter sta svoje palice zvotlila, in votline z jajčici svilnih gosenc napolnila. Ko sta šla iz dežele, so ju natanko vsa preiskali, na palice pa se ni nihče zmislil, ker ste bile od zunej poštene viditi. Tako so svilni čerčevi tudi v naše kraje prišli, in zdaj se že tudi pri nas obilno svile prideluje. Zato je pa tudi tako po ceni postala, da ima že skoraj vsak bodi si gospod ali kmet kaj svilnatega na sebi, in tako lahko z lastnimi očmi gleda, kako lepe reči je Bog iz vode, zraka in zemlje napravljati v stanu.

„Slov. Kol.“